

Çərşənbə axşamı, 30 sentyabr 1919-cu il, nömrə 286

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci sənəyi-dəvamiyyəsi. Şəşənbə, 5 məhərrəmül-haram sənə 1338. 30 Eylül 1919 sənə.

Türk və islamlığa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalətin mükafatını idarə təyin edir. Məhəllə-idarə: Bakı, Vorontsovski və Qubernski küçələrin küncündə 4 nömrəli evdə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə 39-60. Tək nüsxəsi 2 manat.

Abunə şəraiti: Qeyri şəhərlər üçün 1 aylığı 70 rubla, 2 aylığı 130 rubla, 3 aylığı 180 rubla. Bakı üçün 1 aylığı 60 rubla, 2 aylığı 110 rubla, 3 aylığı 150 rubla. Abunə şəraiti ancaq həmin sənə oktyabr ayının 1-nədək hesab olunur. Elan fiatı: birinci səhifədə sətri 8 rubla, axırncı səhifədə sətri 6 rubla, itən şeylər və yer axtaranlar üçün 4 rubla.

“AZƏRBAYCAN” QƏZƏTƏSİ KANTORU TƏRƏFİNDƏN

Qəzetəni nəşr etmək üçün məxaric və mətbəə qulluqçuları və xidmətçilərinin maaşları artdığından və bir para mətbəə materiallarının bahalığından dolayı “Azərbaycan” qəzetəsi nəşriyyatı işbu oktyabrın 1-dən qəzetənin tək nüsxəsini 2 manat 50 qəpiyədək art[ır]mağa məcbur olmuşdur.

SİRK “MODERN”

Şəşənbə günü sentyabrın 30-nda 1919-cu ildə Madmazel Kostandi və məşhur komik Sıpkinin qastrolları olacaq. Məşhur sportsmen Pyotr Nikolaevič Yelizarov tərəfindən mükəmməl surətdə vücuda gətirilmiş Fransa gülüş mübarizəsinin məbədi.

Bu gün 3 cift pəhləvan mübarizə edir.

1-nci: Boqatırov – Oleynikov.

2-nci: Yermak – Jan-de-Kolon.

3-ncü: Buyvolov – Gənc Əli.

Pəhləvanların çıxışı və mübarizənin başlanma saatı 11-in yarısında. Tamaşa başlanacaq 8-də, qurtaracaq 12-də. Mübarizə Yelizarovun təhti-nəzarətində [nəzarəti altında] olacaqdır.

11412

“Azərbaycan” qəzetinin 286-cı nömrəsinin 1-ci səhifəsi

məktəbini] və Frebel kursunu [bağca tərbiiyyəçiliyi kursunu] qurtarmış bir xanımın nəzarəti altında keçəcəkdir.

B) Ərizələr hər gün birinci Azərbaycan Milli ünvan gimnaziyasında, direktoru tərəfindən qəbul edilir.

Adres: Nikolayevski, nömrə 15.

*Direktor: S[əlimə xanım] Yaqubova
11414*

İTTİHAD MƏDRƏSƏSİNDƏ ƏZA MƏCLİSİ

Məhərrəmülhəram ayının vürudu [gəlişi] münasibətilə İttihad mədrəsəsində (Sadovı küçədə vəqedir) yövmiyyə [gündəlik] axşam saat 8-dən və ayın 8-dən gündüzlər saat 10-da həzrəti-seyyidüşühədə (s. ə.) əza məclisi bərpadır.

*Əncümani-Xeyriyyəyi-İraniyyəni
11418*

AZƏRBAYCAN MƏCLİSİ-MƏBUSANINDA

27 sentyabr iclası

İclas saat 12-də açılır.

Sədr: Həsən bəy Ağayev.

Katib: Mehdi bəy Hacınski.

Sədr iclası açır və məsaili-yövmiyyəni [gündəlik məsələləri] elam edir [bildirir].

Birinci növbədə dövlət məmurları maaşlarının artırılması haqqındakı layihə-qanuniyyənin [qanun layihəsinin] ikinci qiraətinin məbədi [ardı].

15-ci maddə oxunur. Keçən nömrə-mizdə qeyd edilmiş olduğu üzrə, qabaqkı iclasda Abdulla bəy Əfəndizadə 17 və 18-ci siniflərin ləğv edilməsi və aşağı dərəcə xidmətçilərə həman siniflərə məxsus maaş verilməsini təklif etmişdi.

Bu barədə müzakirə açılır.

Malxazov - Məzkur [deyilən] siniflər arasında öylə bir fərq olmadığını və binaənileyh [ona görə] siniflərin dəyişməsinə lüzum və əhəmiyyət görmədiyini qeydlə, təklifin birinci qisminə etirazla, aşağı dərəcə xidmətçilərə 17 və 18-ci sinif məmur maaşı verilməsi haqqındakı ikinci qisminə iştirak edir.

Aşurov - Aşağı sinif xidmətçilərin siniflərə daxil edilməsini onları məmurlarla bərabərləşdirmək kimi tələqqi edərək [qiymətləndirərək], bunun da məntiq[sizlik] və ədalətsizlik olduğunu göstərir. Digər tərəfdən, bu təklif qəbul ediləcək olarsa, ayda neçə milyon təfavüt edəcəyi göstərilmədiyini bəyanla təklif edir ki, layihə komissiyasının təklif etdiyi kimi qəbul edilsin.

Məruzəçi təklifə razı olmayır və rəyə vəz olunduqda [səsə qoyulduqda] əksəriyyəti-ara [səs çoxluğu] ilə rədd edilir.

15-ci sinif əksəriyyəti-ara ilə qəbul olunur.

16-cı sinif müzakirəsinə keçilir.

Kiçikxanov - Məhkəməyi-şəriyyə [şəriət məhkəməsi] sədri 16-cı sinifdə qeyd edilmiş olduğundan, kargüzarı da 16-cıda idi. Şimdi Parlamanın qərarı ilə sədr 8-ci sinifə keçirilmişdir. Binaənileyh təklif edirəm məhkəməyi-şəriyyənin kargüzarı 10 və katibləri 13-cü dərəcəyə keçirilsinlər.

Təklif əksəriyyəti-ara ilə qəbul olunur.

16, 16 bis [əlavə], 17, 17 bis və 18-ci siniflər və kiçik xidmətçilərə aid 1, 2, 3-cü dərəcələr bilaetiraz [etirazsız] qəbul edilirlər.

Qanunun 3-cü qiraətinə keçilir.

Birinci maddə oxunduqda, Vansoviçin təklifi yenidən mübahisəyə bais olur. Vansoviç təklif edir ki, sudyalardan, müdəcəyi-ümuminin [prokurorun] maaşı 50 faiz artırılsın və baş notarius maaşca nahiyə məhkəmələri əzası [üzvü] ilə bərabərləşdirilsin.

Malxazov - təklifə iştirak edir.

Qənizadə Sultanməcidi - Təklifin birinci qisminə iştirak edir, fəqət baş notariusların daxil edilmələrinə razı olmayır.

Aşurov - Sudyalara çox maaş verilməsinə əsasən razı olur. Fəqət təklif edir ki, maaşları 50 faiz artırılmasın, ancaq hökumətə tapşırılsın ki, bir ay, ya 3 həftə zərfində bu xüsusda yeni bir layihə tərtib verərək Məclisi-Məbusana təqdim etsin. Tainki məbuslar hökumətin də rəyini bilsinlər.

Hacınski Mehdi bəy - Bu təklif qəbul edildiyi təqdirdə bir də qanunun kimlərə şamil olduğu haqqında izahat verməyə lüzum olmaq dərəcə ixtilaf çıxacağını qeydlə, Rəsulzadə Məhəmməd Əminin “Müsavat” namından [adından] etmiş olduğu təklifi təkrarla təklif edir ki, hökumət bu barədə ayrıca bir layihə-qanuniyyə tərtib versin.

Malxazov - Bəyanat verir ki, məsələ o qədər vazehdir [aydındır] ki, əsla ixtilafı mövcib [ixtilafa səbəb] olmaz. Zira bu təklif ancaq bilavasitə mühakimə ilə əlaqədar məmurlara şamildir.

Məruzəçi - Bu təklif qəbul edildiyi təqdirdə sair nəzarətlərdə olan bir çox məmurların məsələsi qalxacaq və binaənileyh bir çox yeni qanunlar tərtib etmək lazım gələcəyini qeydlə deyir ki, bu təklif məqbul deyil. Ancaq arzu etmək olar ki,

hökumət 50 deyil, 10, ya 20 faiz artırmaq üçün yeni bir qanun layihəsi tərtib versin.

Təklif iki hissəyə ayrılaraq, əvvəl hakimlərin maaşlarının 50 faiz artırılması, sonra da baş notariusun məhkəmə üzvləri ilə bərabərləşdirilməsi səsə qoyulur və əksəriyyəti-ara ilə qəbul olunur.

1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9-cu bəndlər [fəsilələr] təshihləri ilə bərabər bilaetiraz qəbul olunurlar.

10-cu bənd rəyə vəz edildikdə [səsə qoyulduqda], yeni maaşların nə vaxtdan hesab olunması məsələsi mübahisəni mövcib olur.

Kravçenko - Təklif etmişdi ki, martın birindən hesab olunsun.

Xocayev - Təklif etmişdi ki, martdan olmasa da, bəri mayın birindən hesab olunsun.

Məruzəçi - Deyir ki, martdan hesab edilsə, xəzinəyə 80 milyon, maydan edilsə 40 milyon təfavüt edər. Maliyyə Nəzarəti nümayəndəsi Məclisi-Məbusan komissiyası iclasında bəyan etmişdir ki, hökumət əsla bunu verə bilməz. Binaənileyh, mən komissiya namından təklif edirəm iyulun birindən hesab olunsun.

Rəyə vəz edildikdə, Kravçenko və Xocayevin təklifləri rədd və 10 və 11-ci bəndlər komissiyasının qəbul etdiyi qərar üzrə qəbul edilirlər.

Bədəhu [bundan sonra] layihənin 3-cü qiraəti səsə qoyularaq bilaetiraz qəbul olunur.

Nəhayət, bir arzu təklif edilir ki, hökumət məmurlara bundan böylə ucuz qiymətlə və şimdikindən çox məkulat [ərzaq] və zəruri şeylər versin. Arzu müttəhidül-rəy [yekdillik] qəbul olunur. Tənəffüs elan edilir.

Tənəffüsdən sonra

1) Torpaq vergisinin təzyidi [artırılması] haqqındakı layiheyi-qanuniyyə 3-cü qiraətdə maddə-maddə, sonra tamamilə rəyə vəz edilərək, təshih və əlavəsi ilə müttəhidül-rəy qəbul olunur.

2) Tamaşaxana və əyləncələrdən alınan verginin artırılması haqqındakı layiheyi-qanuniyyə 3-cü qiraətdə bilaetiraz qəbul olunur.

Malxazov - Bu layiheyi-qanuniyyə ilə əlaqədar olaraq bir arzu təklif edir ki: “Teatrodan alınan vergiləri həddən ziyadə ədd [hesab] edərək Məclisi-Məbusan arzu edir ki, hökumət bu xüsusu bir qaydaya salacaq bir layiheyi-qanuniyyə tərtib versin.”

Arzu müttəhidül-rəy qəbul olunur.

3) Azərbaycan Xəzinə Palatası müdir müavinliyi vəzifəsinin ləğvi haqqındakı layiheyi-qanuniyyə 3-cü qiraətdə bilaetiraz qəbul edilir.

4) Dövləti gəlir vergisi xüsusundakı qəvaiddin [qaydaların] 45 və 46-cı maddələrinin təğyiri [dəyişdirilməsi] haqqındakı layiheyi-qanuniyyə 3-cü qiraətdə bilaetiraz qəbul olunur.

5) Məhkəməyi-hərbiyyə qanununun 15-ci maddəsinin təğyiri haqqındakı qanun layihəsi bilaetiraz (3-cü qiraət) qəbul edilir.

6) Dövlət varidatı alınmaq üçün əhali malının siyahı edilib satılması xüsusundakı qanunun təğyir və təbdili [dəyişdirilməsi] haqqındakı layiheyi-qanuniyyə maddə-maddə və sonra tamamilə səsə qoyularaq bilaetiraz qəbul olunur.

7) Şəhadətnaməsiz olan içki ticarətxanalarından alınan cərimənin artırılması haqqındakı layiheyi-qanuniyyə mad-

də-maddə və tamamilə oxunaraq bilaetiraz qəbul olunur.

Nəhayət, bəxşiş, mükafat və rüşvət alma və tələb etmə cəzalarının təqviyəsi [artırılması] haqqındakı layiheyi-qanuniyyənin müzakirəsinə keçilir.

Şəfi bəy Rüstəmbəyli (Məruzəçi) - Bu qanun yeni deyildir. Əski qanun həman eynilə qalır. Fəqət nazir əfəndi rüşvətxorların cəzasını bir qədər artırmaq istəmişdir. Ona görə də bu xüsusdakı qanunun 372, 373 və 378-ci maddələrinin qüvvəsinə artırmışdır. Böylə ki:

372-ci maddə bu xüsusdadır ki, bir məmur qanunu pozmadan bir adama kömək edə və onun müqabilində həman adamdan bəxşiş, ya mükafat ala (pul ya şey). Qabaqda böylə məmurun cəzası az müddətə həbsə verilmək idi. Bəzən də xidmətindən əzl [kənar] edilərdi. Şimdi isə cəzası artırılıb, xidmətindən əzl edilər, 8 ay müddətinə həbsxanaya alınar və almış olduğu pulu 10 qat artıq cərimə verir. Əgər aldığı bəxşiş miqdarı müəyyən olmasa, 10.000 manatdan artıq olmaq üzrə cərimə təyin edilər.

373-cü maddə: bir məmur qanunu pozaraq bir adamın işini düzəldə və müqabilində bəxşiş, ya mükafat ala. Sabiqdə bunun cəzası 8 aya qədər müddətə həbs və xidmətdən əzl idi.

Şimdi cəzası artırılaraq qulluqdan çıxarılıb, 4-5 il müddətinə islah həbsxanası təyin edilir. Fəqət məhkəməyə ixtiyar verilir ki, üzri [üzrlü] bir əsas olarsa, cəzasını yüngülləşdirərək 8 aydan 1 ilə qədər həbs qərar versin.

378-ci maddə: bir məmur güc ilə rüşvət, ya mükafat ala. Sabiqdə cəzası islah həbsxanası idi. Şimdi böylə olur:

1) Əgər rüşvət almış, fəqət təhqir etməmişsə, xidmətindən əzl və bütün hüququndan məhrum edilərək, 4 ildən 6 ilə qədər kürək (katorjını) cəzasına məhkum edilir.

2) Əgər rüşvət alarkən təhqir etmiş və döymüş olsa, xidmətindən əzl, hüquq və imtiyazatından məhrum edilərək, 8 ilə qədər kürək cəzasına məhkum edilir.

3) Əgər döydükdə bədəni xəsarətlənmiş olsa, eyni cəza bir qədər də artırılaraq kürək cəzası 10 ilə qədər olur.

Bunlarla bərabər, müqəssirdən böyük cərimə alınacaqdır. Cərimənin verilməsini təmin etmək qəsdilə müstəntiqə tapşırılır ki, istintaqa başladığıda müqəssirin bütün mal və əmlakına həbs qoysun; ta-inki mülkünü və malını başqalarının adına yazdırma bilməsin.

Qanun bilamüzakirə [müzakirəsiz] birinci qiraətdə qəbul edilib, ikinci (maddə-maddə) qiraətinə keçilir və hər ikifəslilə bilaetiraz qəbul olunur.

İclas bununla qurtarır.

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ

(Bolşevik xəbərləri)

Amerika və başqır kommunistləri

Böyük qorxu altında Rusiyaya gəlib çıxmış olan Amerika kommunist firqəsi nümayəndəsi Con Rayt Petroqrad Şurası iclasında demişdir ki, Amerika kommunistləri Rusiya kommunistləri ilə bir fikirdədirlər. Məzkur [adı çəkilən] nümayəndə axırda demişdir ki, Amerikada olan yoldaşlar Rusiya hadisələrini diqqətlə təqib edirlər.

Yevdokimov Petroqrada varid olan [gələn] başqır nümayəndələrini təbriklə demişdir ki, bu yaxınlarda Trotski xəbər vermişdi ki, başqır əsgəri firqəsi [hərbi diviziyası] Petroqrada varid olacaqdır. Birinci eşelonlar gəlmişlərdir. Başqırların Petroqrada varid olmalarından qorxuya düşən burjuaziya deyir ki, Petroqradın mühafizəsindən ötrü avam və qanacaq-sız asiyalıları dəvət etmişlər. Biz isə onlara deməliyik ki, bütün cahan füqərayi-kasibəsini [proletariatını] mübarizəyə dəvət edirik. Mən, başqır yoldaşları təbrik edirəm.

(Azərbaycan radio mövqifi tərəfindən alınmışdır)

(Bolşevik xəbərləri)

Axıra kimi mübarizə

Moskva - Kadetlərin [Konstitution-Demokratik Partiya tərəfdarlarının] sui-qəsdilə münasibətilə bolşevik qəzetəsində yazılan bir məqalədə denilir ki:

“Qəhr olsun vətəndaş müharibəsi şüarı ilə sui-qəsdə bulunan kadetlər! Müvəffəqiyyətə nail olsaydılar, öylə bir qanlı vətəndaş müharibəsinə səbəb olacaqlardı ki, heç bir əmsalı görükməmiş olsun. ‘Qəhr olsun vətəndaş müharibəsi’ bağıran Kadet firqəsi üzvlərindən biri söyləmişdir ki, quduz itləri qırmaq kimi bolşevikləri də məhv etmək lazımdır. Vətəndaş müharibəsinə intəha verəcək bir vasitə varsa, o da irticaçıların büsbütün tələf edilmələri olacaqdır. Daxili və xarici irticaçıları tələf etmək üçün toplanmaq və axıra kimi onlarla mübarizə etmək lazımdır.”

Avstriya dövlətinin iflası

“Peti Parizyen” qəzetəsi Vyanadan məlumat almışdır ki, Avstriya hökuməti dövlətin iflasını elan edərək ümuri-hökuməti [hökumət işlərini] Müttəfiqin [müttəfiqlər] heyətinə təslim etmək xəyalındadır.

Transvaalda intizamsızlıq

Transvaaldan xəbər verirlər ki, 50 minə qədər əhali elan etmişdir ki, onların hüququ bəyazlarla müsaviləşmədikçə, məmləkət qanunlarına təbəiyyət etməyəcəklərdir [təbə olmayacaqlar].

Ural ordusu

Ural ordusu bolşevikləri münhəzim [məğlub] edib Luşinsk şəhərini işğal etmiş və 1000 əsir, 50 ədəd top da zəbt etmişdir. Kruqli dairəsində general Şkuro qitəti [hissələri] Qırmızı ordu piyadalarını bərhəm edərək [dağdaraq], Deriyevka qərvəsi [kəndi] yaxınlığında Qriqoryev və Mamontova mülhəq olmuşlar [birləşmişlər].

Kursk ətrafında qitəatımız Kurskun 5 fərsəx məsafəsində durur. Lqov istiqamətində 5 alay münhəzim edilmiş, Kursk-Lqov dəmiryol xəttinin 10 fərsəx cənubi məsafəsində qitəatımız Maltsevo və Bobriki işğal etmişdir.

Putivl istiqamətində qitəatımız qırmızılı Kləpalidən tərd edərək [qovaraq] Putivlə hücum etmədədirlər.

Baxmaç mövqifi üzərinə müvəffəqiyyətli hücumumuz davam edir. Çerniqov istəqamətində qırmızılar hücumə keçmək istəmişlərsə də dəf edilmişlərdir. Umansk istiqamətində qitəatımız Mamontov dəsətələrini pərakəndə edərək Kortelski işğal etmişlərdir.

Qruşoribaltsk istiqamətində qitəati-

mız Zaplatin mövqifini [stansiyasını] işğal etmişdir. Brizolsk istiqamətində İvanovka mövqifini işğal etmişik.

Odessa dairəsi sakitdir. Tixoretski mövqifi ətrafında Don nəhrini keçmək istəyən qırmızılar tərəfimizdən tərd edilərək, iki briqadaları məhv edilmiş və 500 əsir, 18 mitralyoz, 2 top dəxi qənimətimiz olmuşdur. Kalaçın cənub-şərqində qırmızılar briqadasını büsbütün məhv edərək, bir top və 1200 əsir zəbt etmişik.

TÜRKİYƏDƏ**Türkiyə qoşunları Trakyada**

“Tan” qəzetəsi yazır:

Ədirnə, Rodos və İstanbulda saxlanılmaqda olan Türkiyə qoşunları neçə gün bundan əqdəm [qabaq] Trakyanın müxtəlif hissələrinə göndərilməklə, sövqülceyş [stratejik] əhəmiyyəti olan dəmiryolu boyu qitələrində [məntəqələrində] yerləşmişlərdir. Bu qoşunların bir çox mitralyoz və topları dəxi vardır. Yunanların qoşunu olan yerlərdə onların önündə külli miqdarda Türkiyə qoşunları qonulmuşdur. Keşanda 6 min nəfər və Malkarada 12 min türklər vardır. Bunlara 250 nəfər zabıt komanda edirlər.

Misir haqqında

Misirin ən məşhur siyasiyyunlarından [siyasətçilərindən] olan Əbdülsəttar əl-Vasil Parisdəki Misir heyəti-mürəxxəsəsi [nümayəndə heyəti] haqqında söyləyərək demişdir ki, Misir mürəxxəslərinə Misirin istiqlalıyyət və təməmiyyəti-mülkiyyəsinə [ərazi bütövlüyünü] tələb etmək mühəvvəl edilmişdir [tapşırılmışdır]. Bundan

başqa və buna müğayir [zidd] olan heç bir qeyri məsələyə mürəxxəslərimiz etinə etməyərək, bu barədə müzakirata belə başlamayacaqlardır.

“Yumanite”

TÜRKÜSTAN ƏHVALI

Türküstandan bu günlər şəhərimizə vürud etmiş [gəlmiş] İdilboyu [Volqaboyu] türklərindən mötəbər bir zat [şəxs], mühərririmizlə müsahibədə bulunaraq Türküstan əhvalı haqqında atidəki [aşağıdakı] məlumatı vermişdir:

Türküstan bolşevikləri mövqələrini sarsılmaz ədd [hesab] edirlər. Hər tərəfdə xalq komissarları şurası və çrezvıçaykalar [əksinqilabla mübarizə edən fəvqəladə komissiyalar] kəməli-gərmə ilə [qızgın surətdə] işləmədədirlər. Yerli əhalidən Qızıl orduya daxil olanlar varsa da, ümumiyyətlə şəhərlər əhalisinin əksəri və xüsusən köy xalqı bolşeviklərə qarşı heç bir hissi-əhtiram və etimad bəsləməyirlər.

Hər addımda gözə çarpan şu xoşnudsuzluğa [məmnuniyyətsizliyə] səbəb başlıca olaraq bolşeviklər tərəfindən ardsız, intəhasız və həm də insafsızcasına icra edilən həzlərdir [müsadirələrdir]. Bu həzlər əhalini fəvqəladə hiddətləndirir. Kimin nəyi varsa əlindən alınmayacağına əmin olamdığı üçün gizlətməyə səy edir.

Bazara baxsan, diş qurdalamağa bir şey bulammazsan denilən kimi bomboş. Odur ki, ehtikar [məhtəkərlilik] gündən-günə kəsbi-şiddət edərək [şiddətlənərək] yaşayışı müşkülləşdirir. Bəzi şeylər möhtəkirlər əlində də olmadığından, yüksək ba-

halara da olsa bulunmayı. Şəkər, çay qətiyyəyən yoxdur. Adı var, özü yox ətmək [çörək] girvənkəsi 10-15 rubləyə, qoyun əti 35-40 rubləyə, mal əti də 25-30 rubləyə satılır.

Bolşeviklərin açmış olduğu kooperativlər əhalinin ehtiyacatını ödəməkdən acizdirlər.

Böyük Türküstan ölkəsində Xalq Komissarları Şurasının yalnızca bir üzvü – ki, o da Daşkənd Maarif komissarından ibarətdir, – müsəlmandır və bir də Səmərqənd Daxiliyyə Komissarı müavini vəzifəsi müsəlmana həvalə edilmişdir. Bolşeviklər yerli əhalinin iş başına keçməsinə şiddətlə mümaniət [manəçilik] edirlər. İştə bu fəqərə [fakt] yerli əhalinin bolşeviklərə nifrət etməsinə ziyadə xidmət edir.

Hətta bu məsələ Şura mərkəzi qızıl Moskvanın da nəzəri-diqqətini cəlb etmişdi. Bilümmum [bütün, ümumiyyətlə] Türküstan işlərini nizama salmaq və yerli əhalini iş başına çəkmək niyyəti ilə Lenin hökuməti fəvqəladə vəkalətlərlə mühəndis Kobozev namı [adlı şəxsi] müvəkkil olaraq oraya göndərmişdi. Bu keyfiyyət yerli bolşeviklərin xoşlarına getmədiyindən, Kobozev təşəbbüsləri əqim [yarımçıq] və iqdamatı [addımları] nəticəsiz qaldı. Hətta şu yolda israr edən Kobozevi qətl etmək fikrinə də düşdülər.

Əvvəlcə rus ordusu feldfəbellərindən olub, əxirən [sonradan] Türküstan Hərbiyyə komissarı “rütbə”sini ehraz etmiş [qazanmış] Koluzayev nam [adlı şəxs] məzkur [deyilən] müvəkkilin həyatına klubda bir dəfə sui-qəsd də etmiş idi.

Türküstanda şayani-diqqət [diqqətəlayiq] bir şey varsa, o da maarif işləridir. Ma-

arif işləri bəhəqq [doğrudan da] irəliləmədə və müsbət nəticələr verməmədir. Əfəndizadə Məhəmməd Əmin cənabları başda olaraq 4-5 qafqaziyalının və Osmanlı türklərindən Süleyman Sami əfəndinin saiqeyi-həmiyyətləri ilə [səyləri sayəsində] vücuda çıxmış mütəəddid [çoxsaylı] müntəzəm məktəblərdə bir çox islam balaları təhsili-kamal ilə məşğuldurlar. Bu axır zamanlar Səmərqənd məkatibini [məktəblərini] islah etmək niyyəti ilə məzkur [adı çəkilən] əfəndilər həman oraya vürud etmiş [getmiş] idilər.

Qəzetələrin yazdığı kimi, Kazım bəy Qızıl ordu komandanı olmayıb, ancaq təbliğat işləri ilə iştigal edir [məşğul olur]. Kazım bəy əfəndi məiyyətində [yanında] bir müavin və bir də katib olaraq ətraf qəryələrə [kəndlərə] əzimət edir [gedir] və əhali içində kommünizmə alışmaq və sairə üçün propaqanda yapır. Mühərririmiz əhali içində istiqlal fikri təqib edənlər varmıdır sualına:

– Varsa da, meydan verilməyir, ağızlarından vurulur, – deyər müsafir əfəndi cavab vermişdir.

İRAN İŞLƏRİ

İngiltərə-İran etilafı ətrafında

Parisdə nəşr olunan “Tan” qəzetəsi “İngiltərənin İrandakı fəaliyyəti” sərlovhəsi ilə bir məqalə yazaraq İngiltərə-İran etilafı [sazişi] haqqında atidəki [aşağıdakı] bəyanatı verir:

“İran şahının Avropaya getməsinə İran hökuməti ilə İngiltərə səfəratini [səfirliyi] arasında əqd edilmiş olan etilafın [imzalanmış sazişin] nəticəsi ədd [hesab]

etməlidir. Həmin etilafa görə, İranın istiqlalıyyəti və təməmiyyəti-mülkiyyəsi [torpaq bütövlüyü] mühafizə edilməlidir.

Onda bəzi şərait vardırsa, onunla İngiltərənin İrandakı nüfuzu daha da artır və get-gedə kəsbi-qüvvət edəcəkdir [güclənəcəkdir].

Bundan sonra İngiltərə təbəələri İran Hökumətinin tərəfindən rəsmi surətdə olaraq hərəkət edər və xarici işlərdə onun vəkili olaraq hər bir müzakirata və münasibata girişə bilərlər.

İngiltərə mütəxəssisləri İranın maliyyə cəhətlərini tənzim və tərtib edərək, onun ehtiyacı üçün istiqraz əqd edər [borc sazişi imzalaya] bilərlər.

İngiltərə hökuməti İranın ordusunu təşkil etməklə bərabər, ona lazımi miqdarda müəllimlər və hərbi ləvazimat dəxi verəcəkdir.

İngiltərənin sərmayəsi İranda böyük tərəqqi kəsb edib, bir çox təxsisatda [bir çox şeyin maliyyələşdirilməsində] iştirak edəcəkdir. İngiltərə hökuməti İrana hər cəhətdən müavinətdə bulunmaqla bərabər, onun torpağını, sərhədlərini hər bir xarici təərrüzdən məsun edəcəkdir [xarici hücumlara qarşı qoruyacaqdır].”

“Jurnal de Deba” qəzetəsi yazır:

“İrandan alınan axırkı məlumata nəzərən, İngiltərə-İran müahidəsi [sazişi] camaat tərəfindən təsvib edilməyir [bəyənilmir]. Əfkari-ümumiyyə [ictimaiyyət] İran hökumətini vətəni satmaqda mütəəhim edir. Aşkar bir surətdə yəqindir ki, İran camaatı buna məmnuniyyətlə baxa bilməz. Çünki həmin müahidə İranı Misir ilə bərabər bir vəziyyət və əhvalla sövq edir.

İranın Cəmiyyəti-Əqvama [Millətlər Cəmiyyətinə] daxil edilməsi isə təsəllibəxş

bir fəqərə [hadisə] olammaz. Çünki İranın şimdiki halı həman Rusiyanın səhnədən çəkildiyi vaxtındakı əhvalın eynidir.

Rusiya ilə İngiltərə arasında İran məsələsi haqqında bir çox vaxt davam edən mübarizə və keşməkeşdən sonra İngiltərə hökuməti Almaniyaqan qorxaraq Rusiya ilə etilafa girişdi. 1907-ci il müahidəsi mövcubincə [sazişinə əsasən], İran 3 məntəqəyə təqsim edildi [bölündü].

Onlardan Şimali İran – Rusiyaya, Cənub-qərbi İngiltərə və bir də bitərəf məntəqə halında qaldı.

1916-cı ildə Rusiya İstanbulu istədikdə, İran bitərəf məntəqəsinin İngiltərəyə mükafat olaraq güzəşt edilməsi təhtiqərara alındı.

Bu gün Rusiyanın siyasi bir qüvvə olaraq yox olduğundan, İran məmləkəti təməmilə İngiltərənin himayə və nüfuzu altına daxil olur.”

İranda İngiltərə qoşunları

İranın bütün şimali tərəflərində İngiltərə komandanlığı binagüzarlığı [sərəncamı] ilə qoşun cəm edilməkdədir. Beynənnəhreyndən Qəzvin, Məncil, Rəşt və Ənzəlidə külli miqdarda İngiltərə qoşunları vardır. Bunlar Bağdaddan 1000 verst məsafədə yolu avtomobillərlə gəlirlər. Bu qoşunlar lazım olan vaxt Qafqaziyyəyə da göndərilə bilərlər.

DAĞISTANDA QIYAM

(Teleqraflardan)

Şimali Qafqaziyyə ərkani-hərbindən [hərbi qərargahından] general Lazarev na-

mına kəşidə edilən [adına çəkilən] teleqrafnamə:

Xasavyurt mövqifi [stansiyası] ətrafında dəmiryol xəttini təxrib etmək istəyən çeçenlər zirehli tren [zirehli qatar] tərəfindən dəf edilmişlərdir. Dağıstanda gəmilərdən bombardman edərək Sanbin qəryəsini [kəndini] düşmənlərdən təmizləmişik.

Svyatoy Krest ətrafında və Primorsk istiqamətində təbədüllat [dəyişiklik] yoxdur.

Mavərayi-Bəhri-Xəzərdən [Zakaspiyskdən] yeni məlumat alınmamışdır.

Pyatiqorsk, 6 eylül.
Polkovnik Zaporjets.

- Tazəşəhərdən general Lazarevə.

19 eylülə alınan məlumata nəzərən, cəbhələrdə olan təbədüllat bərvəchiatidir [dəyişikliklər aşağıdakı kimidir]:

17 eylülə Dərbənd altında müharibə olmuşdur. Şəhər əhalisinin bir hissəsi qiyamçılara mülhəq olmuşlar [qoşulmuşlar]. Dərbənd gəmilərdən bombardman edilir. Dağıstan üsyanı həqiqi bir mahiyət alır. Teymurxanşura ətrafında sakitlikdir. Gürcüstan agentəliyi xəbərlərinə görə, 60 öz zabitləri və 30 alman zabiti Dağıstan və İnquşistanda qiyam qalxmaq üçün pul və əsliyə [silahlar] ilə göndərilmişlərdir.

ERMƏNİ CÜMHURİYYƏTİNDƏ

İrəvan və erməni hökumətinin hali

O gözəl bağçalıqlar içində, yaşıl ağaclıqlar arasında pünhan olmuş [gizlənmiş] İrəvan şəhərinə indi baxıldıqda, bayquş-

lar məskənindən ibarət xarabalıqlar görünməkdədir.

İrəvan şəhəri indi sahibi köçmüş bir xarababada bənzəyir. Bu xarabalıqların həpsi ermənilər tərəfindən uçurulub-dağdılmış, sökülüb, ağacları, qapı-pəncərələri aparılmış müsəlman evləri, müsəlman bağçaları, müsəlman mağazaları, müsəlman bağlarıdır.

İndi Qafqazın hər tərəfində səfil-sərgərdan halda əhl-əyalları ilə gəzişməkdə olan, özlərinə yurd, məişət arayan İrəvan müsəlmanları ermənilər tərəfindən xarabalıqlara mübəddəl olmuş [dönmüş] həman bağların, bağçaların, evlərin, mağazaların sahibləridirlər ki, indi İrəvanda bunların əmlakını ermənilər sahibləyib keyflər çəkməkdə, o mülklərin sahibi bu müsəlmanlar isə qürbət ellərdə yersizlikdən, məişətsizlikdən göz yaşları tökməkdədirlər.

Yollarda ermənilər tərəfindən soyulmaqları, öldürülməkləri qorxusundan çıxamayıb indiyə qədər İrəvanda qalmış olan müsəlmanların halı isə İrəvanda erməni quldurlarının həyasız təcavüzləri və erməni hökumətinin insafsız sıxıntıları altında və İrəvan bahalıqları içində müsibətli günlərdən ibarətdir.

Erməni Cümhuriyyətinə paytaxt edilən İrəvanda yaşayan yerli müsəlmanlar əhli-əyallarının güzəranını keçirmək üçün İrəvanda erməni quldurlarının təcavüzü qorxusundan heç bir növlə ticarət etməməyirlər.

Köçüb gəldikdə isə erməni dəmiryollarında soyulmaq, öldürülmək qorxusundan çıxamayıb İrəvanda qalmış olan müsəlmanlar qabaqca ən varlı olduqları halda, bugünkü gündə İrəvanda çörəyə

möhtac olaraq gün keçirməkdədirlər.

Çünki:

1) İrəvanda müsəlmanlar erməni quldurlarının qorxularından ticarət etməməyirlər;

2) Ticarət etməməkdə olan müsəlmanlar mövcud pullarını sərf edib qurtarmışlar;

3) Pullarını qurtarmış olan müsəlmanlar mülklərini, ev əşyalarını satıb yeməyə başlamışlar.

İştə bundan dolayıdır ki, İrəvanda hər şey baha olduğu halda ev əşyası olduqca ucuzdur. Çünki meydanda satılan palazpaltarların, qab-qacaqların hamısı sıxıntıya tutulmuş İrəvan müsəlmanlarıdır.

İrəvan müsəlmanları köçdükləri halda, yanlarıncə əşyalarını çıxarammayırlar. Zira İrəvan mövqifindən [stansiyasından] başlamış Kolagirən mövqifinə qədər dəmiryollarının hər yerində fürsət düşsə, ermənilər soyurlar, talayırlar, əllərindən alırlar.

Azərbaycan Parlamanımızın sosialist üzvlərindən irəvanlı Bağır Rzayev cənablarının annəsi və ailəsi bu günlərdə İrəvandan köçüb Azərbaycana gəlmək üzrə imişlər. Fəqət İrəvan mövqifində ermənilər bunlara təcavüzkarənə halda o qədər əziyyətlər etmişlər ki, artıq gəlməkdən vaz keçib geri, şəhərə qayıtmağa məcbur olmuşlardır.

Erməni hökuməti indi İrəvanda “hökumət bank çeki” adı ilə beşyüzlük, yüzlük və əllilik olaraq bonlar çıxarmışdır. Bonların üstündə 1919-cu il noyabrının 29-na kimi xərclənə biləcəyi qeyd edilmişdir. Ondan sonra erməni hökuməti namına (şayiələrə görə) Parijdə hazırlanacaq pullar işlənəcəkmış.

Qabaqca erməni hökumətinin pulu Zaqaqaz bonu idi. İndi kəndilərinin bu çeklərini ortaya çıxardıqdan sonra Zaqaqaz bonunun qiyməti İrəvanda olduqca artmışdır. Hökumətin bu çıxarmış olduğu çeklər əhali tərəfindən heç bir cəhətcə rəğbət görməməkdədir. Camaat fəqir olduğu kimi hökumət ondan da fəqirdir. Binaənileyh [ona görə], hökumətin çıxardığı çeklər əhali arasında etibar-sız haldadır.

Bu çeklərin beşyüzlüyünə İrəvanda Qafqaz bonunun ancaq 400-450 manatı[nı] verirlər.

Əhalinin və hökumətin fəqir halına nisbətən, İrəvandakı bahalıq bu qərar ilədir: çörək girvənkəsi arpa ilə buğda qarışıq olaraq 12 manata, qoyun əti 24, mal əti 18, İrəvan düyüsü girvənkəsi 22, kişmiş girvənkəsi 18-20, parça qənd 110-120, pesok 60, manpası 80, neft 3 manata satılmaqdadır.

Arşın malı az tapılır. Kisəyi (xüsusi) arşını 30, çit 50-60 manat.

Zürufat [qab-qacaq] tapılmayıb. Adi stəkanın biri 30 manat, ən alçaq, adi 7 nömrə lampının biri 40 manat.

Ayaqqabı yoxdur. Hökumət məmurlarının belə əksərisinə varıncaya qədər ayaqlarına yerli göndən hazırlanmış “çust” geyməkdədirlər. İki ay ancaq davamı olan bu çustların cifti uşaqlar üçün 60, böyüklər üçün olanı isə 150 manata qədər satılmaqdadır.

Erməni Cümhuriyyətində ərzaq və ləvazimat böylə bahalı qiymətlərdə olduğu kimi, ticarət də kəsilməmişdir. Zira qorxudan kimsə Erməni Cümhuriyyətinə mal aparmayıb.

Erməni hökuməti pulsuzluqdan mə-

murlarına aylarca maaş verə bilməyir. Bu hallardan dolayı Erməni Cümhuriyyətində əhali yek-digərini [bir-birini] çapıbtaladığı kimi, hökumət məmurları da əhalini talamaqla məşğuldurlar.

Bunun üçün Erməni Cümhuriyyətinin hər tərəfində böyük nizamsızlıq, hərçmərçlik, talançılıq və quldurluq hökmfərmədir [hökm sürməkdədir].

Bu narəva [çirkin] təcavüzlər və hərçmərçlər içində ən çox zərərdidə olanlar varsa, o da Erməni Cümhuriyyəti daxilində yaşayan müsəlmanlardır. Müsəlmanlar haqqında engizisyon məzalimini [inkvizisiya zülümlərini] andıracaq bu işgəncələrdən dolayı Erməni Cümhuriyyəti ora müsəlmanları üçün bir cəhənnəm halını almışdır.

Azərbaycan müsəlmanları nəcabətləri ilə, vüqarı ilə, asayişpərvərlikləri ilə iftixar etməli və sevinməlidirlər ki, Azərbaycan kimi cənnətəsa [cənnət kimi] bir məmləkətə malikdirlər və Azərbaycan daxilində bolluq, ucuzluq, rahatlıq içində sə-rəfrazanə [azad, başı uca] ömürlər keçirdikləri kimi, kəndilərindən başqa özgələrini də, digər millətlərdən olan Azərbaycan vətəndaşları[ını] da özləri kimi nənəmətlər və rahatlıqlar içində bəsləməkdədirlər.

Ermənilər İrəvanda müsəlman qatıq və çörək satanlarının yanına gəlib bir girvənkə qatıq, yaxud bir girvənkə çörək aldıkları halda, həman təzə çıxardıqları beşyüzlük çeki verib artığını istəyirlər. Təbii ki, ufaq pul hər vaxt az ticarət üçün veriləmməz.

İştə bundan dolayı hər gün onlarca qatıq və çörək satan müsəlmanlar qəsdən olaraq divanxanalara sürüklənib cə-

rimələnirlər, döyülülər. Bir tərəfdən də böyləcə qatıqları, çörəkləri meydanda sahibsiz qalmaqla talanırlar.

Zavallı İrəvan müsəlmanlarının yoxsul hallarının pərişanlığı böyləliklə daha da artır.

* * *

İngilislər İrəvandan getdikləri zaman erməni hökumətinə 50 rəs [baş] qatır hədiyyə etmişlər. 350 rəs qatır ilə 40 rəs də at hökumətə satmışlar. Əvəzlərinə isə İrəvan dabbaxanasında hazırlanan gönlərdən alıb aparmışlardır. Bu gönlər isə əksəriyyəni İrəvanda müsəlman dabbaxalarının hazır etdikləri və onlardan qalıb da hökumət tərəfindən zəbt olunan gönlərdir.

Erməni Cümhuriyyətində ətraf ilə mal mübadiləsi üçün yalnız konyak və gön vardır. Bundan başqa bir şeyləri yoxdur.

İrəvan quberniyasında külliyyətli surətdə pambıq hasil olur ki, o da ancaq İrəvan quberniyasının “müsəlmanistan”ındadır, müsəlmanlara məxsusdur.

İrəvan quberniyasının “müsəlmanistan”ında – Qulpdan başlamış Sürməli, Aralıq, Zəngibasar, Vədi, Gərnibasar, Şərur, Naxçıvan, Ordubad kimi hissələrində hər qisim mətalar bulunmaqdadır.

Külliyyətli surətdə məşhur Qulp və Naxçıvan duzları, Zəngibasarın dünyüsü, Sürməlinin, Şərurun bol-bol taxılları, pambıqları, üzümləri və sair məhsulları, Naxçıvan və Ordubadın dürlü-dürlü meyvələri, Milli və Çığının işlənməmiş daş kömürü və meşəlikləri və qeyriləri...

İştə bunların həpsi İrəvan quberniya-

sının “müsəlmanistan”ında mövcuddur, müsəlmanlara aiddir.

Azərbaycan Ticarət və Ərzaq Nəzarəti Erməni Cümhuriyyəti ilə ticarət “müqaviləsi” əqd edərəkən bu kimi nöqtələrə layiqincə diqqət buyurulmalıdır.

* * *

İrəvanda hökumət tərəfindən təsis edilmiş xüsusi çörəkçi dükanlarından kartıca ilə buraxılmaqda olan çörək girməyə 4 manat 50 qəpiyə satılmaqdadır. Bu çörək isə ancaq erməni möhtaclarına verilib, müsəlmanlara qətiyyəni verilməməkdədir.

İrəvanın müsəlman möhtacları və Novobayezid mahalından öz kəndlərindən təkrar qovalanıb gəlmiş müsəlman kəndliləri bütövlükcə ac və möhtac qalmışlardır. Bunların isə yeganə ümid və pənah yerləri Azərbaycan Ümuri-Xeyriyyə Nəzarətinin [Sosial Təminat Nazirliyinin] İrəvan vəkilləri Məşhədi Nəsrulla Əmirovun və Zülfüqar bəy Makinskinin qapılarıdır. Zavallı müsəlman möhtacları bu qapılar qabağında da beş günlərcə günəş və yağmur altında dayanmağa məcbur olmaqdadırlar və böyləcə günlərcə azuqə ianəsi gözləməkdədirlər.

M. B.

YURDUMUZUN HƏR YERİNİ DÜŞÜNƏLİYİZ

Azərbaycan türkləri elani-istiqlal edəlidən bəri türk dili müəllim və məmurlarına nə qədər ehtiyacımız olduğu bəllidir.

Keçən sənə əldən gəlmiş qədər çalışdıq, milli ehtiyaclarımızı bir dürlü dəf etdik. Lakin bir sənədən ziyadədir [artıqdır] ki, bir çox müəssisə və idarələrimiz yenə də milliləşəmməmişdir. Buna da səbəb əski müstəbid Nikolay hökuməti olmuşdur ki, biz Azərbaycan türklərini ana dilimizi oxumağa buraxmayaraq, rusca təhsil etməyə məcbur etmişdi.

Şükürlər olsun, şimdi isə hökumət kəndimizin, məktəb kəndimizin, müəllim kəndimizindir. Keçən sənə bir qaç Gəncə müəllimləri məktəbləri tərk edərək nəzarətlərdə [nazirliklərdə] məmuriyyətdə idilər. Buna binaən [buna görə], Gəncə məktəbləri bir az zəif getmişdi. Bu sənə isə yenə keçmişdən daha ziyadə bir qaç müqtədir Gəncə türk müəllimləri kəndi məktəb və vətənlərini tərk edərək Bakı məktəblərinə müəllim təyin olunmuşlar. Qafqazda ən birinci rol oynayan Gəncə Mədrəseyi-ruhaniyyəsi bu gün iki müqtədir türk müəlliminə möhtac qalmışdır. Müəllim aranılır da, bulunmayıb.

Osmanlıların ziyalı müəllim və məmurları Anadolunu, o türk mərkəzini unudaraq İstanbula toplaşdıqları kimi, Azərbaycanın müqtədir türk müəllimləri də Bakıya toplaşırlar. Azərbaycanın anası və ilk mənbəyi olan Gəncə bu sənə bir qaç müəllim daha əldən verir.

Müqtədir əfəndilər taqım-taqım Bakıya toplaşarsa, əcəba, millətin yoxsul, uzaq köylərdə qalmış, müharibə zamanı hər kəsdən əvvəl köksünü qurşuna verəcək türk yavruqlarını kim tərbiyə edəcəkdir? O zavallıların əlindən tutaraq kim maarifə tərəf yürüdəcək?

Qars ətrafında Cəmiyyəti-Xeyriyyə [də] çalışarkən beş yüzlərlə müsəlman

qaçqınlarının içərisində bir dənə olsun oxumuş çocuq, yaxud qar [qadın] bulamadım. Buna səbəb nədir, əcəba? Cavab verə bilərəm ki, ziyalı Osmanlı türklərinin yalnız İstanbulun Bəyoğlu həyatını düşünməlidir. Onlar Anadolunu düşünməyilər, ruslar Ərzincana qədər gedənməzdi. Biz Azərbaycan ziyalıları isə yalnız şıq yerləri deyil, yurdumuzun uzaq, mədəniyyətdən çox uzaq yerlərini düşünməli və millətin bacarıqsız və yoxsul kimsələrini tərbiyə etməyə borclu olmalıyıq.

Davud

GÜN DOĞMADAN MƏŞİMƏYİ-ŞƏBDƏN NƏLƏR DOĞAR

Bundan doqquz-on sənə əvvəl yenə Bakıda bulunurdum. O zamankı sıxıntılı və ehtiyatlı həyatla indiki sərbəstimi [sərbəstliyimi] müqayisə edərəkən “gün doğmadan məşiməyi-şəbdən nələr doğar” zərbi-məsəlini xatırlaram. O vaxtlar mütəfəkkirin [mütəfəkkirlər] ilə görüşərkən xristianlarla müsəlmanları müqayisə edir, səviyyə etibarilə düşkün, yaşamaq cəhəti ilə sıxıntılı və müşkül bir mövqedə bulunduğumuzdan mütəəllim [kədərlənir] və mütəəssir olurduq?!

O zamanlar ürfan, sənət, ticarət kəlmələrini təkrarlar və bununla təsəlli bulardıq. Gizli-gizli propaqandaya davam edər, çalışardıq...

Heç xatirimizə gətirməzdik ki, bu qədər az bir zaman zərfində burada hür-

riyyə və istiqlal sancağı [bayrağı] ərzi-ehişəm edəcək və biz də bu mübarək sancaq altında şad və xürrəm dolaşacağız...

Heç o anlardakı zehniyyət bizə bu günləri zehnimizə sığdırabilirmi idi?

Osmanlı və İranda məşrutiyət inqilabları baş verincə, böyük-böyük ümidlərə düşdük. Lakin nə fayda ki, bu qədər bir şeyi belə xristianlar müsəlmanlara çox gördü...

Ehtiras hər tərəfdən kəndini göstərdi. Gərək Osmanlı və gərəkse İran türklərinin başında ruslar, ayaqlarında ingilislər, sağda fransızlar, solda italyanlar, aralıqda da ermənilər, rumlar, bolqarlar, ərəblər, farslar, arnavudlar, serblər, müsəvilər... diş biləməyə, hücumə fürsət aramağa başladılar. Para sahibləri türkləri bir-birinə düşürdülər, yordular. Aradakı millətləri saldırdılar... Xırpaladılar... Təqsimə [parçalamağa] qalxdılar...

İş olacağına vardı. Hərbi-ümumi patladı. Aləmi-islamın ən son istinadgahı türklərin ən münəvvər əqsamı [ən ziyalı hissəsi] bulunan Osmanlı türkləri fürsəti fəvri etməyə bütən qüvvətlərini toplayaraq meydanı-vəğaya [döyüş meydanına] atıldılar... Bismillah deyib aləmi-islamı cihadə dəvət etdilər. Lakin, əfsus ki, farsların çatıq qaşlarından, ərəblərin kəskin dişlərindən, hindlilərin qanlı gözlərindən başqa bir şey görəmmədilər...

Əsaləti-irqiyə və nəcabəti-fitriyyələri iqtizası [irqlərinə xas əsalətin və təbiətlərində olan nəcabətin tələbi] olaraq əsləməyus olmayaraq, “Mən bir türkəm, dinim, cinsim uludur” deyərək qəhrəmancasına hər b etdilər... Şan qazandılar...

İrəli, irəli, həp irəli şüarı türklərə dütürül-həyat oldu...

Hər bir türkün qəlbi birər çəlik istehkam oldu, farsə, ərəbə, hindliyə, ruma, rumına, serbə, erməniyə, italyana, rusa, fransızə və ingilisə qarşı qoydular... İnayəti-haqqə cahanı heyrətdə buraxdılar... Qoca rusluq heykəlinin təməlini yıxdılar... Bir halda ki, Qafqaz və İran, təbiri-səhih [daha doğru ifadə] ilə Azərbaycan türklərini rus kabusundan qurtardılar...

Bütən türklər əl-ələ verərək Turan bayrağını açıb cahana intizam verəcəkləri əsnada taleyi-hərb türklərin arxadaşlarına ruyi-mənhusunun [mənhus, uğursuz üzünü] göstərdi. Cümləsi birdən mister Vilsonun yalanlarına inanır oldular... Əvaqibə intizarən mütarikə əqd etdilər [Aqibətlərinin necə olacağını gözləyərək, atəşkəs imzaladılar].

O gündən bu günə qədər nələr oldu, şimdi nələr olur, keçəlim... Yalnız şurasını qeyd etmək istərəm ki: “Fitrət dəyişər sanma! Bu qan yenə o qandır.”

Türklərin imanı əskidən daha qəvi [qüvvətli], əzmləri daha mətin, proqramları daha əsaslıdır. Başlanğıc Azərbaycan, bitginc Turan olacaqdır. Kəndini bilən hər bir türkün rəyası da, əyanı da Turandır. Turan bayrağının sallandığı gün dünyanın bəxti dönəcək, bu bayrağın altında türklərin qılınc şaqırtısı eşidildi an bayrağımızdakı hilal bədr olacaq və bütən aləmi-islam əsarətdən qurtulmuş olacaqdır. Şu halda, arxadaşlar, şümuldu düşünəlim, “İrəli, irəli, həp irəli!” şuarından şaşmayalım!

Akif

Balaca felyeton

DOKTOR OLSAYDIM!

Mən nə qədər fikir edirəm ki, həyatın bu qədər baha günlərində, məişətin bu qədər ağır zamanında bir hiylə düşünüm ki, məxaricimlə mədaxilimin arasında açıqlıqlar qalmasın, işin içindən heç bir müəyyən fikirlə çıxammayıram. Ələlxüsus bu məsələ dünən gecə bir çox şairənə xəyallar, gözəl xülyalar məvası [məskəni] olan yorğan altında məni işğal etmiş və şirincə uyqumu qaçırdaraq, tavanın taxtalarını minlərcə dəfə saymağa məcbur etmişdir.

Əxirən [axırda] bir çox ixtilafi-əfkardan sonra mən bu rəyə gəlmişdim ki, möhtəkir olam. Xüsusən bu günlərdə ki, məmurların maaşları artmışdır, lap işim düzələcəkdi. Lakin nə edəsən ki, mən möhtəkiriyyə dilgüşa [kənül açan] fəzaları içində pərvaz edərəkən [uçarkən], birdən əhvali-maddiyyəmin [maddi vəziyyətimin] “islam [müsəlmanlar] zəifdir” təbirinin [ifadəsinin] mənasını andıran fəqərə [andırdığı fakt] xatirimə gəlib, övqatımı nəhayət təlx etdi [kefimi xeyli pozdu].

Hər xəzanın bir baharı var denilən kimi mənim də övqati-təlxlik xəzanım, həmd ilahiyə ki, bir o qədər uzun çəkməmişdi. Birdən gözəl bir fikir qafa kasəmi tənvir edərək [ışıqlandıraraq] yenə dadlı ümidlər, müzəyyən [bəzakli] odalar, avtomobillər, bir sözlə, həyatın bütən ləzəzini [ləzzətlərini] vəd etmişdi. O da, doktor olmaq arzusu idi.

Yorğanı bir həmlə ilə üstümdən odanın o biri başına tullayaraq, “Doktor olsaydım!” demişdim.

Həqiqətdə, doktorluq bu zamanda ən əlverişli və əcxanalarda gənəgərçək və kinə əlaclarından [dərmanlarından] başqa bir şey olmadığı üçün ən asan və mənfəətli bir sənət olmuşdur.

Odur ki mən də Darülfünunun [Universitetin] Tibbiyyə şöbəsinə ərizə verən 566 tələbələrin bir rəqəmini də öz naimübarəkimlə [mübarək adıyla] artırmaq xəyalında idim. Ancaq məni düşündürən bircə şey vardı ki, o da doktorluq sənətinə hansı dili qudurmuş tərəfindənsə ad verilmiş insaniyyətpərvəranə və nə bilim daha nə pərvəranə əhvalatı idi. Mən doktor olanda gərək klubu, kazinonu kənarə buraxıb oturdum evdə və hansı sısqa mərzədən bir adam gələcəkdisə, yüyürəydim onun qapısına. Doktor sənətini burada böylə anladığı üçün bu əhval məni heç açmaydı.

Lakin Allahdan olan kimi dün [dünən] idarəmizə bir nəfər gəlib öz mənasız şikayəti ilə məni tərəddüddən xilas etdi.

O nəfər doktorları bu işdə tövbix edir [məzəmmət edir] ki, guya onun haləti-ehizərdə [can verməkdə olan] bir xəstəsi var imiş. O, əvvəlcə bir doktorun yanına gedib xəstəni iyadət etməsini [xəstəyə baş çəkməsini] rica, istida [xahiş] və istirham etmişsə [yalvarmışsa, rica etmişsə] də, doktor əfəndi demişdir ki, bu razü niyəzlərin [xahiş-minnətlərin] həpsi əbəsdir, mən gedə bilmərəm, get başqa doktor apar.

Oradan guya o, bir ayrı doktorun yanına yüyürmüş və o da demiş imiş ki, evdə qonaqlarım var, onları qoyub gedə bilmərəm.

Müsəlman doktorlarından əli üzülən bu adam qeyri-müsəlman bir doktorun qapısına üz qoymuş imiş. Orada da dok-

tor əfəndi xabi-naza [naz yuxusuna] məşğul olduğundan rəddi cavab almış imiş. Və sonra o yenə bir digər doktora müraciət etmiş imiş, bu doktor əfəndi də klubda ...ların onu gözlədiyini söyləyərək məzkuru [deyilən şəxsi] məyus etmiş imiş.

Bir siz hələ fikir verin görün ki, bu da bir ittiham imiş.

Doktoru, kefi istəmir, getmir. O biri də qonaqlarını qoyub sənin azarlıvın harayına qalmalı deyildir ki. Yatan da ki, yatıbmiş. Kluba gedəni də yoldan saxlamaq, özünüz bilirsiniz ki, nə qədər günah bir işdir. Və əlavə, kişinin ki, ehtiyacı pula olmadı, bir adam bir adamdır ki, bütün dünya haləti-əhtizarda olsa, yəqin ki, kefini pozmaq istəməyəcək.

Mən əvvəlcə zənn edirdim ki, insanıyyətəpərvəranə təsmiyə edilən [adlandırılan] bir sənət doktorun əlini və ayaqlarını bağlayaraq, onu hər azarlı qapısına yüyürməyə məcbur edər. Odur ki, doktorluq kimi mənfəətli bir sənəti öyrənməyə mütərəddid idim. İndi ki, Allaha şükür, xəstə yanına dəvət edənləri başağrısız rədd eyləmək mümkündür, mən də bütün qüvvələrimi toplayaraq mütləq doktor olacağam və küçədən keçərkən müəllim məni xəstəyə baxmağa dəvət edərsə, həqqülqədəm olaraq 150 manatdan bir qəpik də əskik olsa, qəbul etməyəcəyəm.

NƏSİB BƏY HƏZRƏTLƏRİNİN İSTEFASI ƏTRAFINDA

Möhtərəm müdir əfəndi!

Biz Məşqətə [Maştağa] kəndində yaşayan fəhlə və kəsbkar camaatı “Azər-

baycan” qəzetəsinin 274-cü nömrəsində Rəisi-vükəla [Baş nazir] möhtərəm Nəsim bəy Yusifbəyli əfəndinin istefa verdiyini oxuyub, nəhayət dərəcədə qəmgin olduq. Vətən və millət yolunda böylə çalışqan bir vücudun iş başından getməliyini biz fəhlə və kəsbkar camaatı özümüzdən ötrü böyük bədbəxtlik hesab edib, onun iş başından getməliyinə ümumi etiraz edirik və Parlamanda olan möhtərəm məbuslarımızdan istefanın qəbul edilməməsini acizənə rica edirik.

Yaşasın Azərbaycan hökuməti və xalqı!

Var olsun həqiqi vətənpərəst Nəsim bəy Yusifbəyli əfəndi!

İmzalar

BAKI XƏBƏRLƏRİ

Vordropun vürudu

Yekşənbə [bazar] günü eylülün 28-də evlər, bazar-dükənlər və şəhərdə işləyən konkalar milli bayraqlarla müzəyyən olmuşlardı [bəzənmişdi].

İngiltərə Hökumətinin Zaqafqaziyada olan baş vəkili Vordropun Bakıya gələcəkləri münasibətilə istasyonda bir çox izdiham toplanmışdı. Vağzal yaşılıqlarla bəzənib gözəl xalılarla təfriş [döşənmiş] və milli bayraqlarla müzəyyən edilmişdi. Vağzalda möhtərəm qonaqlarımızı bəkləyən avtomobillər ətrafında və müsafirlərin keçəcəyi yerlərdə fəxri qaraqol nizami-tam ilə vəziyyət almışlardı.

İstasyonda Xariciyyə və Hərbiyyə nazirləri və başqa nəzarətlərimizin [nazirliklərimizin] nümayəndələri qonaqları bəkləyərək müsahibət etməkdə idilər.

Nagəhan [birdən] uzaqdan gələn lokomotivin sədası müsafirlərin vürudunu [gəlişini] bildirdi. Tiflis tərəfdən bir lokomotiv və bir xüsusi vaqondan ibarət qatar nümayən oldu [göründü]. Yavaş-yavaş istasyonun müqabilinə yaxlaşıb, istiqbala [qarşılaşmağa] çıxanların qarşısında təvəqüf etdi [dayandı].

Musiqi taqımı hazır idi. Lokomotivin təvəqüfə an[ın]da milli nəğməni musiqi dəstəsi çalmağa başladı. Musiqi səslərinin altında müsafirlər vaqondan çıxıb, fəxri qaraqolların qabağından keçib, Cümhuriyyətimizin nümayəndələri ilə görüşdükdən sonra avtomobillərə minərək şəhərə rəvan oldular.

Avtomobillər gəlib Avropa mehmanxanasının önündə dayandı. Möhtərəm qonaqlar düşüb əvvəlcə hazırlanmış nömrələrdə rahat oldular.

Posta və teleqraf nahiyəsində

Posta və teleqraf işlərini qayda və nizama salmaq məqsədi ilə posta və teleqraf nahiyəsi müdiri Bəhlul bəy Vəzirov cənabları Bakı şəhəri və nahiyəsinin posta və teleqraf idarələrində bizzat [şəxsən] kəndisi təftiş etməyə şüru etmişdir [başlamışdır].

Mühacirlər

İrəvandan varid olmuş [gəlmiş] mühacirlərdən bir çoxu məsaciddə [məscidlərdə] və yaxud başqa mühacirlərin xanələrində, bir ev tapılmadığı üçün məskun olmuşlar. Müsəlmana ev verməyirəm deyə, parası ilə olaraq mühacirlərə ev verməyən ağaların böylə alçaq hərəkətləri qarşısına sədd çəkmək lüzumunu lazımı idarələrin düşünməsi gözəl olardı.

İrəvan Müsəlman Milli Şurası

Parasızlıq cəhətinə İrəvan Müsəlman Milli Şurası şayiata görə, sentyabrın əvvəlindən etibarən fəaliyyətini dayandırmışdır.

Gömrükxana kursları

Gömrükxana işləri və texnikası tədrisatından ötrü Bakı gömrükxanası cənbəndə [nəzdində] gömrükxana kursları güşadı [açılması] ehtimal edilməkdədir.

Nazirin övdəti

Bir qaç gün müqəddəm [qabaq] Gəncəyə əzimet etmiş [getmiş] Məsai [Əmək] naziri həzrətləri Bakıya övdət edib [qayıdıb] öz vəzifəsi ifasına başlamışdır.

Cəmiyyəti-Xeyriyyədə

- İki nəfər dağistanlı qaçqınlarını Cəmiyyəti-Xeyriyyə vətənlərinə göndərmişdir.

- Axalsix müsəlmanlarından Əli İbrahim oğlunu Cəmiyyəti-Xeyriyyə Batum təriqi [yolu] ilə göndərmişdir.

- Rəhmət İsmayıl oğlu nam [adlı] bir nəfər tatarı müalicə edilmək üçün Cəmiyyəti-Xeyriyyə xəstəxanaya göndərmişdir.

- Səadət Adinə qızına 200 manat və Əbdürrəhim İsmayıl oğluna 250 manat Cəmiyyəti-Xeyriyyə tərəfindən ianə olmuşdur.

Əhməd bəyin tövqifi

Paroxodda bir nəfər iranlı öldürülüb və 4 milyon manata qədər pul qarət edildiyi ilə əlaqədar olduğundan şübhə edilərək Bakı qradonaçalstvo milis təşkilatı müdiri Əhməd bəy tövqif [saxlanmış]

və həbs edilmişdir. Onunla bərabər, 3 nəfər qeyriləri dəxi tövqif edilmişlərdir.

Qarətğərlərin tövqifi

Balaxana-Sabunçu qalabəyisi [komentantı] tərəfindən itxaz edilən [görülən] tədbirlər sayəsində bağlarda və qradonçalstvonun kəndlərində qarətğərliyə davam edən soyğunçulardan 6 nəfəri tövqif və həbs edilmişlərdir. Bunların arasında məşhur qoçulardan Mir Rəhim də vardır. Eşitdiyimizə görə, onların işi divani-hərbə [hərbi məhkəməyə] veriləcəkdir.

Məscidlərdə moizə

Məhərrəmül-haram münasibətilə şəhərin bütün məscidlərində əza saxlanıb və məşhur vəizlər tərəfindən moizə deyilməkdədir. O cümlədən məscidi-camedə dəxi hər il olduğu kimi bu il dəxi moizə olacaqdır. Möhtərəm şeyxülislam və müfti əfəndi həzrətləri də ayın 5-dən başlayaraq məscidi-camedə moizə eyləyəcəklərdir. Moizə axşam saat 8-də başlanacaqdır.

“MÜSAVAT” DA

Balaxanada Nobelin 6-cı mədən fəhlələri “Müsavat”ın Müsaliyə və mürafie [Barışq və məhkəmə] şöbəsinə şikayət etmişlərdir ki, müsəlman əməlləri cümə günləri işlətdikdə haqq verməyib, rus fəhlələrini cümə günləri, bayram günləri işlətdiklərində iki qat yövmiyyə [muzd] verilir. Şöbənin rəisi bu xüsusda mədən müdiri ilə bilmüzakirə [müzakirə edərək], müdir tərəfindən təhqiqat edib nəticə verəcəyini vəd etmişdir.

Rozin[ov]jun mədənində

Binəqədidə Rozin[ov]jun mədənində işləyən açarçı Məhəmməd Mahmud oğlunu xidmətindən ixrac etdikdə, haqqını tamam alamdığı cəhətlə mümaileyh [deyilən şəxs], “Müsavat”ın Müsaliyə və mürafie şöbəsinə şikayət etmişdir. Şöbənin iqdamat [tədbirləri] və təşəbbüsatda bulunması üzərinə Məhəmməd Mahmud oğlunun haqqı tamamilə kəndisinə verilməmişdir.

Şibayevin zavodunda

Ağ şəhərdə Şibayevin zavodunda işləyən Alışan Həsənqulu oğlu nam [adlı] fəhlə “Müsavat”ın Müsaliyə və mürafie şöbəsinə şikayət etmişdir ki, zavod müdiri mərqum [adı çəkilən] əmələni aldıq, 27 min manatlıq bir podratı ona 6 min manata vermişdir. Bu səbəbdən Alışan Həsənqulu oğlu işləməkdən imtina etdikdə, müdir məzkuru [deyilən şəxsi] çağıraraq, iş bitdikdən sonra onu razı edəcəyini vəd etmişdir. Bu səbəbdən Alışan 12 nəfər başqa fəhlə tutub işə şüru etmişdir [girişmişdir].

Əvvəlinci həftə zavod müdiri onlara 3.400 manat haqq verir. İkinci həftə fəhlələr ücrətlərini istədikdə müdir cavab verir ki, bu işi onlara podrata vermişdir. Bunun üçün işi itmama [tamama] yetirdikdən sonra para ala biləcəklərdir. Bu işə əncam vermək üçün “Müsavat”ın Müsaliyə və mürafie şöbəsi lazımı iqdamatda bulunmaqdadır.

Balaxanada

Balaxanada “Avropa Kompaniya və Səhmdaran Cəmiyyəti” mədənlərindən orada işləyən bir çox müsəlman fəhlə-

lərini xidmətlərindən ixrac edib və 20 nəfərin də ixrac edilməsinə qərar verdiyi cəhətlə müsəlman fəhlələri “Müsavat”ın Müsaliyə və mürafie şöbəsinə şikayət etmişlərdir. Şöbə təşəbbüsatda bulunur.

Ramanada

- Ramanada Şəmsi Əsədullayevin mədənində işləyən fəhlələr “Müsavat”ın Müsaliyə və mürafie şöbəsinə şikayət etmişlər ki, onlara tətillər və bayram günlərinin haqqı verilməmişdir. Şöbə bu xüsusda təşəbbüsatda bulunmaqdadır.

- Balaxana mədənlər mərkəzi “Müsavat” idarəsi ikinci dəfə olaraq idarə üzvlərinə elan edir ki, işbu səşənbə [çərşənbə axşamı] günü eylül ayının 30-cu günü saat 12-də yeni Bakı Komitəsi intixabında [seçkisində] iştirak etmək üzrə nümayəndələr intixab ediləcəkdir. Yoldaşlardan dəfül-vəqt etməyib [vaxtı keçirməyib], təşrif gətirmələri rica olunur. Elan 2-ci dəfə olduğundan neçə nəfər gələrsə məclis qanuni hesab olunacaqdır.

SABİRİN “HOPHOPNAMƏ”Sİ HAQQINDA

“Yaşıl qələm” dərnəyinin 19 eylül tarixli ikinci yığıncağında qələm arxadaşlarından biri mərhum Sabirin mətbusu bitmiş “Hophopnamə”sinin yenidən təb [çap] və nəşr edilməsi məsələsini qaldırmış, ümumiyyətlə yığıncaq qərara almışdır ki, “Yaşıl qələm” dərnəyi bu xüsusda lazım gələn təşəbbüsatda bulunsun.

Mərhum Sabirin “Hophopnamə”sini yenidən çap etmək üçün əvvəlcə Sabirin

vərəsələrindən razılıq almaq, onların müsaidəsinə istehsal etmək [əldə etmək] lazımdır.

Binaəniyə [ona görə], bununla “Yaşıl qələm” dərnəyi Sabirin vərəsələrinə, o vərəsələrlə əlaqəsi olan şamaxılılara məlum edir ki, “Hophopnamə”nin ikinci təb'inə nə şərtlə müsaidə verəcəklərini üzümüzə gələn noyabr ayının 1-ədək dərnəyə təhriri [yazılı] surətdə bildirsinlər. Çünki məzkur [deyilən] şərtləri “Yaşıl qələm” dərnəyi bilməlidir ki, ona görə də iş görsün.

Vəqti-müəyyənədək vərəsələrdən bir cavab alınmazsa, o zaman “Yaşıl qələm” dərnəyi, ümumi yığıncağın qərarına görə, xalq şairi Sabirin əsərini təb etdirməyə kəndisini səlahiyyətli biləcək, sonradan olacaq etirazları nəzəri-əhəmiyyətə almayacaqdır. Bu xüsusda Parlamanda “Yaşıl qələm” dərnəyinin rəisi Hüseyin Sadiq əfəndiyə müraciət edilmişdir.

“Yaşıl qələm”

TABAQÇILAR HAQQINDA

Ümuma məlumdur ki, biz Bakı şəhəri tabaqçıları neçə illərdir ki, Bakı Bələdiyyə İdarəsindən Bakı soqaqlarının küncündə alış-veriş etməkdən ötrü icazənamələr (ildə 500 manat) alıb alış-veriş edirik. Bu alış-veriş etməkdən məqsədimiz bu bahalıq zamanında kəndimizi, ailəmizi dolandırmaq, dilənçilik dərəcəsinə gəlməkdir. Təəssüflər olsun ki, bəzi vicdansızlar, daha doğrusu artıqtamahlr, bir neçə baqqallar alış-verişimizə mane

olmaqdan ötrü dəfələrlə Bələdiyyə İdarəsinə, qalabəyi [komendant] idarəsinə, hətta polisə pristavlarına müraciət etmişlər. İşbu müraciətləri haqsız olduğu üçün əməl olunmayıb, faydasız qalmışdı.

Şimdi bilməyirik ki, kimin əmri ilə və nə səbəbdən ötrü icazənamələrimiz və patentlərimiz ola-ola biz tabaqqıları alış-veriş etməyə qoymayırlar. Budur, beş gündür ki, polisə pristavlara bizləri yığışdırtır alışı-veriş etməyə qoymayırlar. Səbəbini sorduqsa da: “Polismeysterin əmridir, gərək yığışdırasınız” cavabını aldıq və bu beş gündə mallarımız çürüyüb olan-qalan mayamız da əlimizdən çıxmışdır.

Şimdi biz bilməyirik kimə müraciət edək. Bələdiyyə İdarəsinə gedirik, gedin polismeysterə cavabını verirlər. Polismeysterə gedirik, gedin pristavlara, pristavlar isə qradonaçalnikə deyirlər. Əcəba, heç yarar ki, azad və cümhuri bir məmləkətdə bizim haqqımızda bu kimi zülmələr olsun? Və yaxud olan-qalan mayamız əlimizdən çıxıb dilənçi bir hala gələk? Əgər Bələdiyyə İdarəsinin verdiyi icazənaməsi etibarlı deyilsə, nə üçün Bələdiyyə İdarəsi pullarımızı alıb həmən icazənaməni verir?

İştə, biz bilmək istərdik ki, nə üçün bizləri alış-veriş etməyə qoymayırlar və nə üçün əlimizdə icazənamələrimiz ola-ola alış-veriş edə bilməyib, mallarımız qalıb çürüyür?

Əcəba, bizi quldurluğamı sövq etmək istəyirlər, yoxsa acından kəndimizin və ailəmizin qırılıb məhv olmasını istəyirlər?

Hər halda, kəndi hali-əsəfnakımızı [təəssüf doğruan halımızı] millət başçılarına məlum edərək, haqqımızda olunan zü-

lümlərin rəfini [aradan qaldırılmasını] rica edirəm.

*Tabaqqılar namından:
Məhəmmədəli (Tabaqqı)
Əsədullazadə*

SALYANDAN

Paytaxtımızın sənəlik bayramı

Eylülün [sentyabrın] 15-də Azərbaycan Cümhuriyyətinin paytaxtı olan Bakı şəhərinin bir sənəlik fəthi münasibətilə tamam dükan, bazar, rəsmi müəssisələr, məktəblər, cəmiyyətlər tətil etmiş idilər. Hər yerdə üçrəngli Azərbaycan bayrağı, “Yaşasın Azərbaycan, yaşasın Müsavat” cümlələri də böyük xətlə yazılıb, mühüm üburgahlarda avizan olaraq ənzarinə əksəndəz idi [mühüm keçidlərdə, yollarda asılaraq, nəzərlərə çarpmaqda idi].

Polis idarəsinin 100-ə qədər qaradovoyları, kazakları kəndi rəsmiyyətləri ilə və kamalı-intizam və vüqar ilə, çalğı dəstəsi qabaqlarında çala-çala şəhərin hər bir küçəsindən übur edirlərdi [keçirdilər]. İşbu sürurə [şənlilyə] böyük-kiçik iştirak etməkdə idi. Şəhərdə böyük izdiham var idi.

Bəzi şəxslərin simasından bir ələim-təbəssüm [təbəssüm əlamətləri], asari-məhəbbət, hissi-millət təbəllür edirdi [görünürdü]. Bəzisinin də o gündə şəhid olanların ana-bacılarını, qardaşını, ailəsini kəndi gözü önünə gətirib də, bir fikir, bir düşüncə, heyratəngiz [heyratli] bir nəzər, məyusanə bir baxışla bihissə tamaşa edirlər. Bilaixtiyar [ixtiyarsız] ağılar, guya şəhid olanların ailəsi ilə müsibətlərində iştirak edirlər. Sonra şəhid olmuş türklərin isti-

rahəti-ruhlarından ötrü rəsmi-ayini-ruhani icrası əmələ gələr.

Müəssisə rəisləri, Bələdiyyə rəisi, “Müsavat” firqəsi, məktəb müdirləri, ruhanilər saat 10 radələrində məscidi-cameyə toplanırlar. Camaatdan rəislərimiz, rüşsəfidlərimiz [ağsaqqallarımız], qeyrətmənd [qeyratli] cavanlarımız və sairələr dəxi isbatı-vüqud [iştirak] edirlər. Əvvəlcə, müəllimlərimizdən Mirzə Hüseyin Qasımi cənabları camaata xitabən:

“Bu gün şəhid olan qəhrəman türklərin fədakarənə olan şücaət və rəşadətləri sayəsində fəth etdikləri işbu paytaxtımızı, şimdi qədrini bilib də var qüvvəmizlə mühafizə və müdafiə etməyə çalışalım. İslamiyyətin mazidəki [keçmişdəki] parlaq günlərini, arslanlarını, tarixlərdə, ələlxüsus bütün ələmə yenə təkrarən isbata qalxalım. Qara torpaqlarda yatmış türk qəhrəmanlarının gözlərini nigarandan qurtarıb da, onların qanlı və yaralı vüqudları rahat olsun” sözləri ilə xitam verər.

Sonra, şəhər qazısı minbərə çıxıb nitq irad edər [nitq söyləyir]. Kəndi nitqində, islam daima qüvvət tapıb payidar [əbədi] olacağı xüsusunda şər’ən [şəriətə görə] isbat edər.

“İslam bütün ələmdə nami-nik [yaxşı ad] qazanıb sonralar get-gedə zəif, xəstə, ən düşkün bir halda olduğu üçün Cənabi-Haqq tərəfindən möcüzünümün olaraq [mücüzə göstərərək] kəndi türk-islam qoşunlarını şiri-jıyan [qızgın, kükrəyən aslan] kimi Azərbaycan məmləkətinə göndərüb, Azərbaycan müsəlmanlarını fəqri-zillətdən, künci-zülmətdən nicat və xilas etməkdə can-nisar oldular [canlarını qurban etdilər].

İnsan mərəz görməsə səhhətin, fəqr

görməsə qəniliyin qədrini bilməz fəhvəsinca [mənasına uyğun olaraq], bizlər də qədirşünas olub, heç bir anda onları unutmamalıyıq.”

Sonra, şühədayi-vətən üçün Azərbaycan Cümhuriyyətinin davam və bəqasına dualar edər, məclis xitama yətər.

* * *

Əhalimizin maarifə doğru hüsn-rəğbəti get-gedə tərəqqi etməkdədir. Sabiqə nisbətən şagirdlər daha artıq məkatibə [məktəblərə] toplanmaqdadır.

İşbu sənə Salyan edadisi ehtiyat, birinci, ikinci siniflərinə bir çox ərizələr verilib qəbul edilməkdədir.

Məsələn, bir sənədən bəri güşad edilmiş əlifba şöbəsində 20 şagird olduğu halda, şimdi 40 nəfəri mütəcavizdir [keçmişdir].

Kiçik təhiyyə [hazırlıq] şöbəsində 25-dən yuxarı olmadığı təqdirdə, indi 60 şagird təxmin edilir.

Böyük təhiyyə şöbəsində 30 qədər şagird olub da, indi 55 nəfərə baliğdir [çatmışdır].

Birinci sinifdə 20, yaxud 30 nəfər olubsa, indi 55 nəfər olacağı qətidir.

Şu mülahizatla camaatımızda bir oyanıqlıq, maarifə bir məhəbbət, cəhalətlə mücadilə etmələri görülməkdədir.

Hələ ibtidai məktəblərdə, ibtidai unas [qızlar] məktəbində və qızlar rüşdiyyəsində daha artıq şagird və şagird[ə]lər qəbul olunmaqdadır.

Demək ki, hər kəs cəhlin zəhərini, qəflət və bətalətin [süslüyün, tənbelliyin] cəfasını dadıb da, səhhət və nicat bulmaqda, maarif nuru tərəfinə sürətlə yürüməkdədir.

25 MİN RUBLƏ İANƏ VƏ TƏŞƏKKÜR

Müdiri-möhtərəm əfəndi cənabları!
Şu bir qaç sətirdən ibarət təşəkküratımızı mötəbər cəridənizin [qəzetinizin] bir guşəsində dərc etməyə müsaidə edəsiniz.

Tiflisdə yaşayan İdilboyu [Volqaboyu] türklərinin Nəşri-Maarif Cəmiyyəti tərəfindən güşad olunmuş [açılmış] ali-ibtidai məktəbi dörd sənədən bəri davam edirdi. Lakin bu təlim sənəsi gəlincə, məktəbin məsarifini təmin xüsusunda Cəmiyyət maddi müşkülata düşər olmuşdu ki, həman müşkülata dəf və rəf etməkdən [aradan qaldırmaqdan] aciz qaldığı zaman Tiflis Bələdiyyə İdarəsinə dəfəlcə müraciətdə bulunmuşdusa da, məəttəəssüf [təəssüf ki], fəqət rədd cavabı almaqla böylə əsəfnak [üzücü] vəziyyətin qarşısında məbhut [çaşqın] qaldı.

Hal böylə ikən, Cəmiyyət məktəbin davamını şübhəli, bəlkə də bir yerdən maddi yardım görülməyəyi təqdirdə qapanacağını yəqin bilib, Azərbaycan hökuməti-aliyyəsinə [uca Azərbaycan hökumətindən] maddi müavinət tələb etməyi təhti-qərara alaraq, Rəisi-vükəla [Baş nazir] həzrətlərini bizzat [şəxsən] görüşüb, əhvalı ərz etmək üçün nümayəndəsini göndərməyə məcbur oldu.

Rəisi-vükəla həzrətləri və bütün Heyəti-Vüzərə [Nazirlər Kabineti] ərzi-halı məəlməmnuniyyə [məmnuniyyətlə] qəbul edərək, Tiflis İdilboyu türklərinin Nəşri-Maarif Cəmiyyəti məktəbi mənfəətinə iyirmi beş min (25.000) rublə ianə təyin buyurdular.

Şöylə maarifpərvər millət və müşkül vəziyyətdə qalmış din həm qan qardaşlarının imdadına çalışan bir hökumət heç vaxt məhv və münqəriz olmaz [süqut etməz] və olmayacağına inanıb, tanrımızdan Azərbaycan dövləti-aliyyəsinin ilayövmül-qiyam [qiyamət gününə qədər] yaşamasını arzu, hümməti-alilərinə təşəkkür edirik.

*İdilboyu türklərinin nümayəndəsi
Kamal Sübhanqulu*

İZHARİ-TƏŞƏKKÜR

Müdiri-möhtərəm!

Azərbaycan hökumətinin Vükəla rəisi [Baş naziri] alicənab Nəsim bəy Yusifbəyli həzrətləri bu sentyabrın 11-ci günündə Qazax şəhərinə təşrif gətirdiyi zamanda iltifat edib Qazaxda yeni təşkil olunmuş Qadınlar Cəmiyyəti-Xeyriyyəsinə ziyarət etdi.

Cəmiyyət tərəfindən Badisəba xanım Köçərli Vükəla rəisinin qədəmini təbrik edib, Cəmiyyəti-Xeyriyyənin barəsində lazimeyi-məlumat verdi və ondan Cəmiyyətə himayət və müavinət göstərməyi rica etdi.

Nəsim bəy cənabları Cəmiyyətin Qazax kimi ufaq bir mərkəzdə təsis olunmasını təbrik edib, onun hər qisim ehtiyaclarını ödəməyi öhdələrinə götürdü və öz həmiyyət kisələrinə Cəmiyyəti-Xeyriyyəyə üç min rublə ianə etdi.

Qadınlar cəmiyyəti Nəsim bəy Yusifbəyli həzrətlərinə səmimi-qəlbədən öz

rizaməndliyini izhar edir və həmçinin Bakı valisinin müavini C. xan Xoyskiyə Cəmiyyətə ianə etdiyi min manatın rizaməndliyini elan edir.

*Əvəzi-sədr: Badisəba Köçərli
20 sentyabr 1919
Qazax*

ELANLAR

Xəzər dənizində posta, sənişin və yük gəmilərinin hərəkəti

Bakı-Ənzəli

15-ci körpüdən səşənbə [çərşənbə axşamı], cümə və bazar günləri saat 4-də.

Bakı-Tazaşəhər (Krasnovodsk)

15-ci körpüdən düşənbə [bazar ertəsi], çaharşənbə və cümə günləri saat 5-də.

Bakı-Salyan

19-cu körpüdən bazar, səşənbə, çaharşənbə və cümə günləri saat 4-də.

*Bakı-Ənzəli-Şahsavər-Məşhədsər-Bəndər
Gəz və geri*

17-ci körpüdən çaharşənbə günü saat 4-də.

*Bakı-Həsənquli-Bəndər Gəz-Məşhədsər
və geri*

17-ci körpüdən səşənbə günü saat 4-də.

*Petrovsk-Fort-Aleksandrovsk-Quryev və
geri*

Paroxodlar Petrovskdən pəncşənbə [cümə axşamı] günləri saat 4-də çıxırlar.

Bakı-Lənkəran-Astara

17-ci körpüdən düşənbə, səşənbə və şənbə günü saat 4-də.

Bakı-Petrovsk

15, 24 və 25-ci körpülərdən səşənbə, pəncşənbə və şənbə günləri saat 4-də.

T-178

Xüsusi müsəlman təvəllüdxanası Gövhər xanım Qazızadə

Vəzi-həml edənlər hər bir vaxt, gələnlər xəstələr isə hər gün səhər saat 10-dan 2-yə kimi qəbul edilirlər. Təvəllüdxanada əməliyyatı-cərrahiyyə (operasiya) icra edilib, doktor Tsentner konsultasiya yapır. Feldşeritsamama Vasserman çiçək döyür, yara bağlayır və iynə vurur. Adres: Armyski küçə nömrə 13. Telefon nömrə 58-39.

T-321

Doktor M. İ. Lurye

Əmrəzi-zöhrəviyyə və daxili naxoşluqları qəbul edir. 914 və 606 müalicəsi. Qəbul edir hər gün səhər saat 8-1-ədək; axşam saat 4-7-yədək. Ünvan: Vorontsovski küçə, nömrə 45, Bandarnının küncündə, yolu Bandarnıdan, nömrə 8, 3-cü mərtəbə. Telefon: 17-06 və 52-36.

7406

Berlin Darülfünunu doktoru S. İ. Kopelioviç

Daxiliyyə və əsəbiyyə naxoşluqları qəbul edir səhər saat 10-dan 1-ədək, axşam saat 5-dən 7-yədək. Elektrik müalicəsi, 606 və 914 müalicəsi və qeyriləri.

Adres: Vorontsovski küçə nömrə 17, 2-ci mərtəbə. Telefon nömrə 50-28 və 93.

10244

Doktor

Hacı Fətulla Ağaalizadə

Daxiliyyə və canda olan mərzələrə və həmçinin uşaqlara məxsus azarlara müalicə edir. Mərziləri [xəstələri] hər gün səhər saat 7-dən 10-ədək və axşam saat 4-dən 7-yədək qəbul edir. Adres: Şamaxı küçəsində 14 nömrəli evdə. Telefon 19-27.

9016

Doktor Əliheydər Allahverdiyev

Naxoşları qəbul etməyə başlamışdır. Hər gün səhər saat 8-dən 9-ədək, axşam saat 4-

dən 7-yədək. İçəri şəhər Bolşoy Minaretski küçə, nömrə 1. Bağın qarşısında. Telefon nömrə 36-21.

9051

Diş həkimi
Semyon Aronoviç Kaqan
(18 il xarici məmləkətdə
təcrübə almış)

Təzə işlər və yaxşı materiallardan işlər qəbul edilib hazırlanır. Qəbul olunur səhər saat 9-dan 1-ədək; axşam saat 4-dən 6-yədək. Ünvan: Ofiserski küçə, nömrə 4, Nikolayevski küçənin küncündən ikinci ev.

9046

Diş həkimi S. İ. Kobılitskaya

Gəlib naxoşları qəbul etməyə başlamışdır. Dişlərə müalicə edir, kauçuk və qızıl üzərində dişlər qayırır. Vorontsovski, nömrə 12, Poçtovı küçənin küncündə. Telefon 22-17.

9026

Petroqraddan gəlmiş doktor
İshaq Avetisoviç Atayans
(professor Mixaylovun müavini)

Mamalıq, qadın və urologiya naxoşluğuna mübtəla olanları qəbul edir. (Bövl [idrar] yolu azarına, köhnə və təzə süzənəyə müalicə edir.) Bövl yolunu elektrik aləti ilə müayinə edir. Hər gün saat 3-dən 6-ya kimi. Çaharşənbə günləri fəqirləri pulsuz qəbul edir.

Ünvan: Telefonu küçə, nömrə 6.

7444

Diş həkimi B. M. Şternin

Voronsovski küçə, nömrə 22, Karantinnin küncündə. Telefon nömrəsi 48-15.

Dişlərə müalicə olunub doldurulur, kauçuk və qızıl üzərində süni dişlər qayırılır, dişlər ağrısız çəkilir. Qəbul olunur səhər saat 9-dan 2-yədək, axşam saat 4-dən 7-yədək. Qiymətlər münasibdir.

9060

Doktor Mustafa bəy Hacıqasımov

Mamalıq və qadın naxoşluqlarını qəbul edir. Hər gün cümə günlərindən başqa saat 4-dən 6-a qədər. Vorontsovski nömrə 17. Kabinə telefonu 34-78.

9032

Doktor
Nikolay Mixayloviç Mdivani

Gəlib naxoşları qəbul etməyə başlamışdır. Daxili naxoşluqlar. Qəbul edir hər gün səhər saat 8-10-dək, axşam saat 5-7-yədək.

Ünvan: Vorontsovski 15, Qubernskinin küncündə. Telefon 6-78.

9047

Diş həkimi S. M. Hamburg

Təzə işlər, qızıl, kauçuk, platina üzərində dişlər qayırılır. Qəbul olunur saat 9-dan 2-yədək, 4-dən 6-yədək. Nikolayevski caddə 21, Parlaman qarşısında. Telefon 5-96.

9056

Diş həkimi Viraxobskaya

Gəlib naxoşları qəbul etməyə başlamışdır. Kauçuk və qızıl üzərində dişlər qayırır. Voronsovski, nömrə 21. Gimnaziçeskinin küncündə.

9022

Xiromant

Kitablar müəllifi: “Gizlini bilmək” və “Xirromantiya təcrübəsinin əsasları” A. K. Xodunov ancaq əllərin xəttləri ilə insanın xasiyyətini, keçmişini, hal-hazırını və gələcəyini söyləyir. Qəbul edir hər gün saat 10-dan 4-ədək. Katibdən xəbər almaq və yazılmaq olar. Ünvan: Mariinski küçə nömrə 18, Gimnaziçeskinin küncündə.

9093

Bu gündən böylə ümum camaata elan eyləyirəm ki, bəndə şirkəti-“Etibar”da üzv deyiləm və iyun ayının 15-ndən bu vaxtdək

hər kimin “Etibar” kontoruna iddiası olmuş olsa, bir həftənin müddətində xahiş edirəm təşrif gətirib bəndəyə ittila versin. Nikolayevski küçədə öz dükanımda Krasilnikovların evində. Mahmud Hacıyev.

11410

Tiflis şəhərində

Şəhərin müxtəlif yerlərində yaşamaq və ticarət üçün hər qiymətə evlər təklif olunur. Bilmək istəyənlər Bakıda Birjevaya küçədə 7 nömrəli evdə Şelkovnikova müraciət etməlidirlər. Telefon nömrə 20-29.

11419

Berlin Darülfünunu doktoru

N. Melkumyan[s]

Daxili, zöhrəvi, sifilis, “606” və “914” müalicələrini qəbul edir hər gün səhər saat 8-dən 12-yədək, axşam saat 4-dən 7-yədək.

Ünvan: Voronsovski küçə, nömrə 9-11. Kolyubakinski küçənin küncündə. Telefon nömrə 34-34.

Diş həkimi R. M. Altman

Gəlib və qəbul edir naxoşları gündüz saat 8 - 2-yədək, axşam saat 4 - 7-yədək. Müsəlman xanımları üçün əlahiddə qəbul olunan otaq. Adres: Şamaxinka, ev nömrə 20. Aptekin qarşısında.

11417

Azərbaycan Dövlət Bankı

Qorçakovski küçədə
214 nömrəli evdə

Bu sentyabr ayının 30-dan etibarən açılır. Bank qərardad mövcübcinə [qərardada əsasən] izn verilən bütün müamilatı [əməliyyatları] icra edir.

T-270

Müdir:
Hacıbəyli Üzeyir

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

İttihad mədrəsəsində əza məclisi

səh. 526. “həzrəti-seyyidüş-şühədə (s. ə.)”: şəhidlərin rəhbəri, başçısı (Allahın salamu onun üzərinə olsun). Məhəmməd peyğəmbərin miladi təqvimlə 680-ci ildə Kərbəla çölündə qətlə yetirilən nəvəsi Hüseyin nəzərdə tutulur.

Azərbaycan Məclisi-Məbusanında

səh. 526. “İclas saat 12-də açılır.”: qəzetdə “12-də” yerinə “21-də” getmişdir.

Teleqraf xəbərləri

səh. 530. “Peti Parizyen” [Le Petit Parisien]: Parisdə 1876-1944-cü illərdə nəşr edilən gündəlik fransız qəzeti.

“Transvaal” (yaxud Cənubi Afrika Respublikası): XIX əsrin ikinci yarısı və XX əsrin əvvəllərində Afrikanın cənubunda mövcud olmuş müstəqil dövlət.

Türkiyədə

səh. 531. “Yumanite”: əsası Parisdə 1904-cü ildə qoyulmuş gündəlik kommunist qəzeti “L’Humanite” nəzərdə tutulur.

Türküstan əhvalı

səh. 531. “Kobozev; Koluzayev”: bu soyadları “Azərbaycan” qəzetində təhrif edilmişdir.

“feldfebel”: bəzi ölkələrin ordularında aşağı zabit heyətində hərbi rütbə.

İran işləri

səh. 532. “Tan”: 1861-1942-ci illərdə Parisdə fransız dilində nəşr edilən gündəlik “Le Temps” qəzeti nəzərdə tutulur.

“Jurnal de Deba”: 1789-1944-cü illərdə Parisdə fransız dilində nəşr edilən gündəlik qəzet.

Dağstanda qiyam

səh. 533. “Svyatoy Krest”: Rusiyanın Stavropol diyarındakı Budyonnovsk şəhəri 1921-ci ilə qədər bu adı daşımışdır.

“Tazəşəhər”: Krasnovodsk (indiki Türkmənbaşı) şəhərinin bəzi mənbələrdəki adı.

“Teymurxanşura”: İndiki Buynaksk şəhəri. Rusiya Federasiyasının tərkibində Dağıstan Respublikası Buynaksk rayonunun inzibati mərkəzi. Əsası XIX əsrdə qoyulan şəhərin adı 1922-ci ildə dəyişdirilərək Buynaksk olmuşdur.

Erməni Cümhuriyyətində

səh. 535. “kisəyi”: çox nazik, şəffaf parça növü; əsasən pərdə hazırlamaqda istifadə edilir.

səh. 536. “M. B.”: bu imza Mirabbas Mirbağırzadəyə məxsusdur.

Gün doğmadan**məşimeyi-şəbdən nələr doğar**

səh. 537. “Gün doğmadan məşimeyi-şəbdən nələr doğar”: “Gün doğmadan gecənin bətnindən nələr doğular”. Əslində xalq məsəli olan və əksər hallarda sadələşdirilmiş şəkildə “gün doğmadan nələr doğar” kimi işlənən bu ifadəni XVIII əsrin divan şairi Kırımlı Rəhmi bir qəzəlində “Gün doğmadan məşimeyi-şəbdən nələr doğar” kimi işlətməmişdir. Xüsusilə XX əsrin əvvəllərində Azərbaycan ziyalıları arasında çox məşhur olan türk şairi Tofiq Fikrət də bir şeirində eyni misraya yer vermişdir.

səh. 538. “Mən bir türkəm, dinim, cinsim uludur”: misra türk şairi Məhməd Əmin Yurdaqulundur.

“Fitrət dəyişər sanma! Bu qan yenə o qandır.”: misra türk şairi Namiq Kamalıdır.

Doktor olsaydım

səh. 540. “klubda ...ların onu gözlədiyini söyləyərk”: qəzetdə belədir.

“həqqülqədəm”: xəstənin üstünə gedən həkimə verilən zəhmət haqqı.

Salyandan

səh. 544. “heyətəngiz [heyətli] bir nəzər”: güman ki, “həsətəngiz [həsətli] bir nəzər” olmalı idi; qəzetdə “heyətəngiz bir nəzər” getmişdir.

ADLAR GÖSTƏRİCİSİ

Abaşidze, Məhəmməd bəy (yaxud Məmməd Abaşidze; Sancaqbəyzadə; 1873-1937): Gürcüstanın ictimai-siyasi xadimi, publisist və yazıçı. Müsəlman gürcülər icmasının lideri, “İslam Gürcüstanı” qəzetinin redaktoru olmuşdur. 1937-ci ildə güllələnmişdir. 67, 388

Abbas (Gəncəli Abbas). 275

Abbas Haşım oğlu: Binəqədi kəndi sakini. 359

Abbas Səhhət: bax. Səhhət, Abbas.

Abbasov: aktyor. 122

Abbasov: Qazax qəzasının rəisi olmuşdur. 16

Abbasov, Hacıağa: bax. Abbaszadə, Hacıağa.

Abbasov, Həmid: Bakı sakini. 146

Abbaszadə, Abbas (Mizə Abbas; yaxud A. Mollazadə; 1870-1920): Azərbaycanlı pedaqoq və folklorşünas. Azərbaycan məktəbləri üçün dərsliklər qələmə almışdır. Bəzi əsərlərində “A. Mollazadə” imzasından istifadə etmişdir. Gəncə Müsəlman Xeyriyyə Cəmiyyətinin və Gəncə Türk Müəllimləri İttifaqının üzvü olmuşdur. 119

Abbaszadə, Əlihəsən: Bakı sakini. 145

Abbaszadə, Hacıağa (yaxud Hacıağa Abbasov; 1888-1975): Azərbaycan aktyoru; Bakı Kəndçilər İttifaqının sədri. 128, 154, 353

Abdullayev, Süleyman. 197

Abdullazadə, İbrahim bəy: İçərişəhər Qəssablər Təşkilatının sədri olmuşdur. 303

Abdullazadə, Mirəhməd Mirabutalıb oğlu (Hacı Mirabutalıb oğlu). 337

Abidin Ələsgər oğlu (Molla Abidin Molla Ələsgər oğlu): Qazax qəzasının Hatəmağalı kəndinin mollası olmuşdur. 207

Abidinazadə, Yaqub: Bakı Neft Cəmiyyəti fəhlələrinin nümayəndəsi olmuşdur. 70

Abramyans, Arşak. 492

Abuzərov, İsgəndər (Hacı İsgəndər): Bakı sakini. 16

Afşarski, Teymurçin xan: Azərbaycanın təyyarəçi zabiti. 196

Ağa: bax. Mirməhəmməd (Ağa).

Ağabəy Ağakışi oğlu: “Müsavat”ın Türkan şöbəsinin mühasibi olmuşdur. 279

Ağabəyov, Rza bəy (1894-1961): Göyçayda anadan olmuş, Moskvada hüquq təhsili almışdır. Göyçaydan Azərbaycan Cümhuriyyəti Parlamentinə seçilmiş, “Müsavat” fraksiyasının üzvü olmuşdur. 369, 370, 371

Ağabəyov, Sadiq bəy (yaxud Məhəmməd Sadiq Ağabəyzadə; 1865-1944): Azərbaycanın general-mayoru. Sankt-Peterburqda hərbi məktəbi, eyni zamanda Şərqlər Dilləri İnstitutunu bitirmişdir. Azərbaycan Parlamentinin üzvü, Daxili İşlər nazirinin müavini olmuşdur. Cümhuriyyətin süqutunda sonra mühacirətdə yaşamışdır. 346

Ağacəlil: Bakı sakini. 15

Ağadadaşzadə, Süleyman: Bakı sakini. 145

Ağaəlizadə, Axund Ağa (1871-1954): Azərbaycanın dini xadimi. 1918-1920-ci illərdə Azərbaycan Cümhuriyyətinin, 1944-1954-cü illərdə Qafqaz müsəlmanlarının şeyxülislamı olmuşdur. 50, 207, 240, 249, 471, 498

Ağaəlizadə, Hacı Fətulla Hacı Məhəmmədcahad oğlu (1878 - ?): Azərbaycanlı həkim. Kazan Universitetinin Tibb fakültəsini bitirmişdir. Bakı Şəhər Dumasının üzvü olmuşdur. 18, 45, 72, 98, 124, 150, 175, 201, 254, 281, 307, 332, 360, 385, 412, 439, 465, 493, 521, 547

Ağakərim: Hacı Pirverdi məscidinin nümayəndəsi olmuşdur. 146

Ağakışibəyov, Səlim bəy: Quba qəza rəisinin (qaimməqamının) müavini olmuşdur. 488